

KULTURMILJÖPERSPEKTIV PÅ GESTALTAD LIVSMILJÖ

2015-02-16

Av: Riksantikvarieämbetet

Foto: Leif Gren

Den pågående utredningen "Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design" handlar om frågor som rör alla människor, i alla delar av vardagen. Det står, enligt utredningens egna ord, för en helhetssyn på hur arkitektur, form och design kan skapa förutsättningar, förbättra och påverka samhället med människan som utgångspunkt. Uppdraget är således brett och innefattar flera politikområden. Relaterat till detta sammanhang vill Riksantikvarieämbetet, i två inlägg, uppmärksamma kulturmiljöarbetets roll och potential. Men också peka på några av de utmaningar som ligger framför oss för att främja ett inkluderande samhälle och att en mångfald av kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas.

Foto: Bengt A Lundberg, Kulturmiljöbild

Den demokratiska grunden för utveckling av den gestaltade livsmiljön behöver stärkas

Dagens och framtidens gestaltade livsmiljö, inklusive det byggda kulturarvet, speglar normer och ideal men även bakomliggande maktstrukturer. Människors livsmiljö, och hur den är gestaltad, speglar då vilka röster som gjort sig hörda och vägt tyngst i diskussionen om värden och prioriteringar i samband med förändringar av miljön.

I staden och dess utkanter ska ny infrastruktur och tillhörande typiska följdexploateringar samlokaliseras med nya bostadsområden, äldre miljonprogramsområden, stadsnära natur- och kulturlandskap samt annan grönstruktur. Detta kan innebära effekter i form av t ex förlust av tätortsnära natur- och kulturlandskap, fragmenterad grönstruktur, barriärer, gentrifiering eller buller som i sin tur leder till negativa sociala, miljö- och hälsomässiga konsekvenser för människor. Viktiga frågor inför beslut om förändringar är bland annat: Vilka samhällsgrupper drar i första hand nytta av stora infrastruktur- och bostadssatsningar i stadslandskapet? Vilka grupper får bära de negativa sociala och miljömässiga konsekvenserna av denna typ av satsningar?

En förutsättning för att åstadkomma en hållbar samhällsutveckling är bland annat att expertperspektiv och vardagskunskap kan mötas, att människor som lever och verkar på en plats ges inflytande över utvecklingen av sin livsmiljö. Våra planeringssystem syftar till detta samtidigt som förändringar av livsmiljön i allt högre grad styrs av enskilda avtal och överenskommelser mellan starka parter. Det finns också kritiska röster som hävdar att frågor om inkluderande stadsutveckling framför allt är retorik som i praktiken inte får någon större betydelse.

Att anlägga ett bevarandeperspektiv på den befintliga gestaltade miljön kan ses som ett medvetet sätt att utforma en specifik plats eller ett område. I dessa processer är det viktigt att uppmärksamma att olika platser har skilda betydelser för människor. För att kulturmiljöarbetet ska kunna bidra till bygget av en samhällsgemenskap, som omfattar samtliga medborgare på lika villkor, är det viktigt att det tar sin utgångspunkt i en kultursyn som är inkluderande. I gestaltning och utformning av den byggda miljön innebär detta en förståelse för att historien är mångfacetterad och att det förflutna tillhör

alla och ska kunna användas av alla.

Demokratiska värderingar och ett mångfaldsperspektiv behöver därför prägla bevarande och utveckling av den byggda miljön. En inkluderande stadsutveckling kräver dels en medvetenhet om att historia produceras och reproduceras i vår samtid, dels en förståelse av platsernas betydelse utifrån människors olika perspektiv och behov. Detta innebär i sin tur att det är nödvändigt att ge de som lever och verkar på platsen inflytande över planeringen och i utvecklingen av deras livsmiljöer.

En politik för arkitektur, form och design bör bidra till inkluderande kultursyn och människors delaktighet i arbetet med den gestaltade livsmiljön genom att:

- Lyfta behovet av metoder och arbetssätt för ökad delaktighet i gestaltning och utformning av människors livsmiljö.
- Verka för att en mångfald av berättelser och kulturmiljöer synliggörs.
- Betona vikten av att motverka och hantera negativa effekter av gentrifiering vid förnyelse och utveckling av den byggda miljön.